

A TERMÉSZET.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimoni és ernyesi

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

• A TERMÉSZET • előfizetési ára
a • HALÁSZAT • melléklapjával együtt
egy évre 6 korona.
A • Halászat • külön, egy évre 3 korona.

Az ösztön módosulása.

Valamennyi ösztön a cél tudata nélkül végrehajtott célszerű cselekedet, mely sokszor az egyén, illetőleg fajának fentartására szolgál. A madarak fészekrakása, a méhek és hangyák társadalmi szervezete, a téli eleségről való gondoskodás, a költözökös, stb. mindmennyi ösztönök.

Gyakran tapasztaljuk, hogy a magasabbrendű állatok ösztönét, sőt még az emberét is, a tudat korlátozhatja, módosíthatja; de még az alsóbbrendű állatok is a körülményekhez alkalmazkodva, megváltoztathatják ösztönszerű cselekedeteiket.

Az ember az ő saját ösztönét a maga tudatos gondolkodásával, érzésével kisebb-nagyobb mértékben irányozhatja, nevelheti s ekkép intelligenciáját kisebb-nagyobb fokra fejlesztheti.

Számtalan példa bizonyítja, hogy az állatok egyes ösztönei a szelidítés s az ezzel járó változott életviszonyok folytán nemcsak eltűntek, vagy megváltoztak, hanem új ösztönök is jöttek létre az állatokban. Ezt a tényt eléggé bizonyítja az állatok domesztikálása, melylyel háziállataink ösztönei nemcsak elvesztek, vagy átalakultak, hanem új ösztöneik is keletkeztek. Házi állatainkból a vadság, a bizalmatlanság, a düh csaknem teljessé kiveszett s helyükbe a szelidség, szeretet, hűség és tanulékonyság lépett.

Sturm Jakob német természetvizsgáló szerint Chinában, a hol a kutyát táplálékul is használják, a kutya nem olyan okos és kedves, mint minálunk.

White angol természettudós pedig azt mondja, hogy eme kutyák, ámbár húsevő állatok, de hosszú időn át növényi eledelkkel tápláltattak s így a hús iránt való ösztönszerű érzésüket elvesztették.

Sokszor a fajok kereszteződése is teremthet új ösztönöket.

Hunter Vilmos angol tudós, anatomus említi, hogy Jenner Eduard angol sebésznek, a himlőoltás megteremtőjének, egy kutyája volt, melynek sakál volt a nagyatyja; ez a kutya rendkívül félt, bizalmatlan volt, folyton bujkált s a mezőn egeret fogdosott.

Blainville Henrik francia zoológus és anatomus írja, hogy egy setter és egy pointer kutya keresztezéséből származó utód mindkét fajnak sajátosságos jellemvonásait örökölte. Továbbá egy kutyát ír le, melynek ösátyja farkas volt; ez a kutya vad származását azzal árulta el, hogy sohasem tudott egyenes vonalban menni.

Hancock angol természettudós, a ki inkább konchiliológus volt, mint kynológus, azt írja, hogy a guineai kutyák nem ugatnak, hanem csak vonítanak és az odahozott európai kutyák néhány nemzedék után teljesen megszűnnek ugatni s a benszülött kutyák hangját kezdik követni.

Gyakran hallható, hogy még a különböző állatfajok egyénei között is fejlődhetik benső barátság, a mi szintén az ösztön módosulására vezet. A macska pl. a kutyával, madárral, egérrel stb. barátságban élhet.

Cuvier francia zoologus, az összehasonlító anatomia megteremtője és a mai tudományos, természetes állatrendszer megalapítója, ki fáradhatatlan tevékenysége, mély belátása és éleselműsége által a tudományos állattannak elévülhetetlen szolgálatot tett, azt írja, hogy egy kutya olyannyira megszeretett egy oroszlánt, hogy ennek halála után bánatában az is elpusztult.

A méh mindig csak hatoldalú sejteket épít, minden hangya-államnak ugyanaz a politikai szervezete van és minden egyes hangya könnyen beletalálja magát a társadalmi rendbe; azonban Huber Ferencz, továbbá Huber János Péter és Kirby Vilmos entomologusok oly eseteket említenek, melyek azt bizonyítják, hogy a méhek és még más rovarok sejtépítő és egyéb ösztönei a változott viszonyokhoz való alkalmazkodás folytán átalakulnak. Huber Ferencz svájci természettudós már mint ifjú vesztette el szemevilágát, mindazonáltal sokat foglalkozott a méhek biológiájával, mely munkájában felesége, fia és szolgálja sokat segítettek neki. Fia, Huber János Péter, főleg a hangyák biológiáját tanulmányozta. Kirby pedig mint angol entomologus ismeretes.

Dr. Leech egy szövőpókról ír egy érdekes esetet. E pók öt lábát vesztette el s azért a hátramaradt három lábával csak nagyon tökéletlenül tudott szőni. Rövid idő múlva felhagyott a szövéssel és a vadászpók szokásait követte, amennyiben zsákmányát lopódzva fogta el. Mihelyt azonban lábai újra nőttek, a szövést újból kezdte. E példa is bizonyítja, hogy változott körülmények mellett az ösztön is módosul. Az araneologusok közül többen azonban kétségbe vonták e megfigyelés helyességét.

Mindenki tudja, hogy a házi veréb sok esetben fészket nem is rak, hanem kész fecsketészket

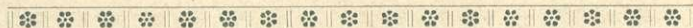
foglal el. Magam is észleltem, hogy az u. n. papirdarázs fészkehez rendszeren farostokból és vízből készített papírnemű anyagot használ, de ha kész papirost talál, elébe teszi ezt az előbb említett anyagnak.

Az ösztön módosulására vall az is, hogy a különböző fajú állatok másfajú állatokat nevelnek fel. Előfordult, hogy a macska patkányokat, a majom pedig kutyákat nevelt fel. A macska esetét azonban csodálatosabbá teszi ama körülmény, — írja G. John Romanes — hogy ez a macska mindig jó patkányfogó volt.

Mindezekből látjuk, hogy az állatok tekintettel vannak a megváltozott helyzetre, a melybe kerültek; sokszor tapasztaljuk, hogy tevékenységükben a nem sikerültet újra csinálják, a hézagosat kiegészítik, s. b.

E példák ténylesen bizonyítják, hogy még a legjobban örökölt tulajdonságok is, a milyenek az ösztönök, az életkörülmények megváltozásával szintén módosulhatnak.

Szittyay Géza.

Kócsagtanyán.

(A titeli lápokon.)

»Régi dal régi dicsőségről«, a mit itt elmondani akarok.

A története belenyúlik azokba az elmúlt szép időkbe, a mikor még a *titeli* lápok a maguk őseredeti mivoltukban nyújtóztak végig ringó nádjaikkal, csodálatos feke vizükkel a szlavor hegyek aljának párákat, kotúllatot lehelő téren — s a mikor még ennek a szép zöld világnak nem szedte le minden díszét, nem rabolta ki minden titkát, nem ölte meg poetikus mindenségének, búbjának eszményi kincseit a mulandóság romboló hatalma.

A búrok.

— »A Természet« eredeti tárczája. —

Irta: Platz Bonifác dr.

A nagy délafrikai páros viadal vége felé közeledik. A brit oroszlán, mely az egész világról gyűjti erőit, elejti a búr oroszlánt, — melynek kised barlangján kívül menedéke nincs. A búr szabadság Dél-Afrikában haldoklik. Különös föld is ez a Dél-Afrika. A tengerből hirtelen ezer méter magasra fölemelkedő fensík, a melyet még azonfelül ezer méterre tornyosuló kopár hegysek szegnek kelet-nyugat és észak-dél irányban. Sívár, erdőt-

len ormok ezek, melyekről a szél, az eső s a téli fagy lemart minden termőföldet. A heglánczok között nagyterjedelmű sivatag-vidékek ásítanak. Eső néha évszámra sem öntözi őket; mert a keleti tengervidékről érkező terhes felhők áldása a szegélyző hegyek oldalain hullik le. Nyugatról az áldást hozó eső meg épenséggel nem jut ide, mert a délről jövő hideg tengeri áramlat már előbb a tengerbe hullatja a felhők vizét. A déli félgömbre esvén, e földrész évszakai a mieinkhez hason-

lítva, épen megfordítottak. A mi nyarunk az ő telük; s telünk, az ő nyaruk. És minő tél és minő nyár! Földünk pályája tojásdad s az éltető meleget adó Nap jócskán e pálya középpontján kívül áll. Tehát hol közelebb állunk a Naphoz, hol töle távolabb. Télen az északi félgömb, a melyen mi lakunk, napközben áll; nyáron naptávolban. A mely körülmény telünket enyhébbé, nyarunkat mérsékeltebbé teszi. De ugyanezen körülmény a déli féltekén az ellenkező eredményre vezet. Naptávolban a tél kegyetlenebb, napközben a nyár égetőbb. A délafrikai hűvös őszben zuhogva öntik a felhők az esőt; a folyók s folyamok mélyre vájt medreikben megáradnak; később a fagy, a hó megdermeszt mindent. A nyári napközben az égető napsugár fölperzsel mindent. A folyók, melyek télvíz idején magasra dagadt áradatban hampölyögtek, jórészt kiszáradnak; szomszúság gyötör növényt, állatot, embert egyaránt! Csak a legnagyobb medrekben, az Oránzs és a Vál folyókban csörgedez némi sekély víz.

S e barátságtalan föld mégis igen becses terület; hisz a legnagyobb világhatalom veti érte mérlegbe minden erejét. Úgy látszik, már régen, ismeretlen ősidőkben is nagyon keresett és erősen megvédett föld volt ez a Dél-Afrika. Transzvál északi határától nem messze, a déli szélesség 20 foka alatt, sok kilométer terjedelemben titokzatos eredetű romok húzódnak a sivatagos területen. Hatalmas, faragott kövekből való falak, várszerű építmények, templomok, paloták romjai, pillérek alapkövei, fél-